

három zsidó volt: Antl Ödön, Borsa Mihály és Offner Alfréd. A Szociáldemokrata és a Kommunista Pártban is fontos szerephez jutottak zsidó és zsidó származású politikusok. Buchinger Manó, Justus Pál, Kertész Miklós, Ries István, Szeder Ferenc és Faragó László fontos személyiségek voltak a szociáldemokraták között, Rákosi Mátyás, Vas Zoltán, Gerő Ernő, Farkas Mihály és Révai József pedig a kommunisták között játszottak vezető szerepet.

26. A szöveget lásd a *Magyar Közlönyben*, Bp., 9. sz., 1945. március 17. Kissé rövidített alakban, s néhány idevágó határozattal egyetemben lásd *Két év hatályos jogszabályai, 1945–1946*. Szerk.: Bacsó Ferenc stb. Bp., 1947, 262–263. o.

27. A szöveget lásd *Hatályos jogszabályok gyűjteménye 1945–1958*. Bp., 1960, 34–35. o. A zsidókra vonatkozó háború utáni jogi rendelkezések értékelését lásd Déry Endre, Elbert Endre, Friedmann Endre és Vági József könyvében: *A fasizmus üldözötteit védő jogszabályok, 1945–1946*. Az American Joint Distribution Committee Magyarországi Bizottsága, Bp., 1946.

28. A felszabadulás után Stern Samu, a Pesti Izraelita Hitközség és a magyar zsidóság hajdani vezetője kénytelen volt leköszönni, főként a cionisták nyomására, akik erősen bírálták a megszállás alatti szerepét. Több beszámoló állítása szerint Stöckler, aki eredetileg a cionisták segítségével jutott háború utáni vezető helyéhez, eszközévé vált az egyre növekvő súlyú kommunista nyomásnak. Lásd például Eugene Duschinsky: *Hungary. The Jews in the Soviet Satellites*. Syracuse University Press, Syracuse, N. Y., 1953, 405., 414–415. és 420–450. o.

29. A bizottságnak tagja volt Stöckler (elnök), a Pesti Izraelita Hitközség képviselőjében Csobádi Samu, a Budai Izraelita Hitközség vezetője, Geyer Albert, a Magyar Cionista Szövetség elnöke, Papp Róbert, a Szegedi Izraelita Hitközség tiszteletbeli elnöke, és Szemere Samu, az Izraelita Tanítóképző Intézet korábbi vezetője. Lévai, *Fekete könyv*, 265–266. o.

30. Az 1947-ben működő zsidó hitközségek felsorolását lásd *Zsidó Világkongresszus*, no. 8–9. 1948. április 1., 17–19. o.

31. Az 55 hivatalból 1946 végén már csak 18 működött. Ez időben a következő közintézmények szolgáltak vidéken: 10 menhely, 24 művelődési otthon, 11 aggok háza, 7 rituális fürdő, 4 kórház és 3 napközi otthon. Legtöbbjük a nagy zsidó közösségekben volt Debrecenben, Miskolcon, Pécsen és Szegeden. *Uo.*, 15. o.

32. A 258 vidéki zsidó közösségből 1946-ban 249-nek volt zsinagógája. Ebből 125 használhatatlan volt a német megszállás alatti károsodások miatt. 184 zsinagógában teljesen és 65-ben legalább felerészben elpusztultak a bútorok, a felszerelés és a rituális tárgyak.

33. 1947 elején a neológ és a *status quo* hitközségeknek 80 rabbijuk és segédabbijuk volt. 44 közülük Budapesten működött. Az ortodox hitközségekben 27 rabbi és 37 segédabbijuk szolgált, közülük 17 Budapesten. *Uo.*

34. A budapesti hitközségek számos zsinagógájából 15 sérült meg. Két romba dőlt kivételével 1946 végére újjáépítették őket. 1947 elejére az 55 ortodox imaházból 29 újra működött. Az 1946–47-es és 1947–48-as tanévben Budapesten működő tanintézményekről adatokat lásd *uo.*, 16–17. o. Lásd továbbá Duschinsky *i. m.*, 398–399. o. és 412–415. o.

35. Az első kérést 1945. március 5-én nyújtották be. Ezt az év folyamán több is követte. Kivonatot lásd Lévai, *Fekete könyv*, 266–270. o.

36. A rendeletek és jogszabályok részleteit lásd Déry és mtsai: *A fasizmus üldözötteit védő jogszabályok*.

37. Az említett 1946. évi XXV. tc. utal egy háromtagú bizottság által kezelendő